

FOLLAS NOVAS 6

REVISTA DE ESTUDOS ROSALIANOS

PADRÓN 2021

Lydia Fontoira Suris

Follas novas e a data do
nacemento de Rosalía de Castro

FUNDACIÓN ROSALÍA DE CASTRO

Follas novas e a data do nacemento de Rosalía de Castro

Lydia Fontoira Suris

lydia.fontoira@gmail.com

Os admiradores da obra de Rosalía de Castro estamos sempre atentos a calquera novidade que sobre ela se presente, sobre a súa vida, sobre a súa obra, ou calquera outra circunstancia con ela relacionada. Así mesmo nos interesan os estudos ou reflexións que suscita, tratando de coñecela mellor, de comprendela mellor.

Recentemente, en 2021, saíu do prelo, editada pola Xunta de Galicia, unha interesante obra froito das investigacións levadas a cabo por Sagrario Abelleira Méndez, que contén documentación orixinal e descoñecida sobre Rosalía de Castro e Manuel Murguía, titulada *Rosalía e Murguía: datos, datas e documentos (1851-1858)*^[1].

Nesta obra editase o conxunto do expediente necesario para levar a cabo o casamento de Rosalía e Murguía, que tivo lugar o 10 de outubro de 1858. En total son 12 os documentos. Pero do noso interese neste momento é o que na edición citada leva o número 2. Este documento é moi importante para o coñecemento das relacións entre Rosalía

e a súa nai, das que ata o ano 1997 había non só escaso coñecemento senón tamén unha visión deturpada sobre a actitude da nai de Rosalía, Teresa de Castro e Abadía, con respecto á súa maternidade. Nese ano de 1997 Victoria Álvarez Ruiz de Ojeda^[2] publica na revista *Grial*, o artigo titulado “Un importante documento para a biografía de Rosalía de Castro”. O documento ao que fai referencia o título do traballo é o Padrón de habitantes do ano 1842 da vila de Padrón no que figura censada dona Teresa de Castro, convivindo coa súa filla Rosalía, recoñecida como tal no documento, e con María Francisca Martínez. Rosalía tiña daquela 5 anos, así que, dalgún modo, nese documento queda recoñecido que Teresa de Castro era a nai de Rosalía e que se ocupara dela polo menos desde esa idade, sendo aínda bastante pequena.

Pero o documento que nos interesa hoxe, o citado antes como número 2 do expediente de casamento, contén moita máis información, e moi relevante. Trátase dunha acta na que dona Teresa de Castro e Abadía declara que Rosalía é a súa filla natural, e que naceu **o día 23 de febreiro de 1837**, ás 4 da mañá. Esta acta foi outorgada por vontade da propia dona Teresa en favor dos dereitos da súa filla María Rosalía Rita o 13 de xuño de 1843, cando Rosalía tiña 6 anos. O feito de dona Teresa outorgar esta acta de recoñecemento de filla natural débese a que, na partida de bautismo, Rosalía fora inscrita como filla de pais incógnitos, e a nai, con este novo documento oficial, recoñecía legalmente. A acta outorgouse

ante o “escribano por su Majestad, notario público” don Ángel Montero y Patiño, que era secretario contador do Gran Hospital de Santiago; (o citado notario foi o pai dos Montero Ríos).

Así pois, dous datos moi importantes, por unha banda o recoñecemento por parte de dona Teresa de que Rosalía é a súa filla, como acabamos de comentar. Pero hai outro dato importantísimo, a data de nacemento de Rosalía, o día 23 de febreiro, complementada ademais coa precisión da hora do nacemento, ás 4 da mañá.

Ata a publicación deste documento, a data que se tiña por certa era a do día 24 do mesmo mes e ano por ser, en realidade, a do bautizo. Chama a atención que xa Manuel Murguía, o seu marido, no *Diccionario de escritores gallegos*^[3], publicado en Vigo por J. Compañel en 1862, cando fai a recensión como autora de Rosalía, pp. 148-149, dá a data do día 23 (Fig. 1). Enténdese que Murguía coñecía de primeira man, e previsiblemente tamén pola documentación que comentamos, xa que tiñan recente o seu casamento, ocorrido 4 anos antes, pero o día que callou na sociedade foi o do 24, non sabemos ben por que, xa que o dato non era difícil de conseguir; quizais porque había un documento que aparentemente o mostraba, a citada partida de bautismo, coñecida desde 1944 en que a publicou Victoriano García Martí na súa edición das *Obras completas*^[4] da autora, chamándoa erroneamente “certificado de

CASTRO DE MURGUIA (D.ª ROSALIA).
Nació en Santiago el 23 de febrero de
1837, y pasó sus primeros años, en la
pintoresca villa de Padron, de donde era
natural su madre. En el año de 1858, se
casó en Madrid, con el autor de este Dic-
cionario, quien se cree dispensado, por
esto mismo, de emitir su juicio, acerca

Figura 1.

Entrada da recensión de Rosalía de Castro na que figura a súa data de nacemento, no *Diccionario de escritores gallegos* de Manuel Murguía, ed. J. Compañel, Vigo, 1862; páx. 148.

nacimiento”. É curioso que o mesmo caso se deu co día de nacemento de Castelao, que sempre se considerou que nacera o 30 de xaneiro de 1886, data da súa partida de bautismo, cando en realidade naceu o 29, como demostra a documentación coñecida hoxe.

Este novo dato, o cambio para o día 23 como data do seu nacemento, suscita nova comprensión e nova análise sobre un aspecto concreto dunha obra tan importante dentro do palmarés rosaliano como é *Follas novas*^[5], deitando nova luz e novidades de interpretación. Como se sabe por varios documentos, *Follas novas* estaba preparada para se editar xa en 1872, pero non verá a luz ata o ano 1880 en que La Propaganda Literaria a edita, en La Habana, imprentándose en Madrid nos talleres de Aurelio J. Alaria. Rosalía amosa o seu agradecemento á

Sociedade de Beneficencia dos naturais de Galicia na Habana por nomeala socia honoraria no momento en que se creara dita asociación, dedicándolles agora esta obra. A dedicatoria abre o libro a toda páxina. Rosalía asina a dedicatoria en Santiago, a 23 de febreiro de 1880 (Fig. 2). Parece claro que a data da dedicatoria (23 febreiro 1880) foi escollida por Rosalía polo seu contido vital. A data da dedicatoria antecede no tempo a outros textos que forman parte do libro: un poema, “San Lourenzo”, datado en marzo de 1880, e a introdución á obra, “Dúas palabras da autora”, que leva a data do 30 de marzo do mesmo ano. Tal como sabemos hoxe, e como acabamos de comentar, ese día, o día 23 de febreiro, coincide co do seu nacemento.

Coñecemos, por outro lado, que Rosalía firmou a dedicatoria de *Cantares gallegos*^[6] á escritora Fernán Caballero o día 17 de maio de 1863, día e mes que coinciden cos do nacemento de Manuel Murguía.

Isto non pode ser ningunha coincidencia. Creo que non debemos albergar ningunha dúbida de que Rosalía deixou encriptada a data do seu propio nacemento na dedicatoria de *Follas novas*, do mesmo modo que en *Cantares* deixara a do seu marido.

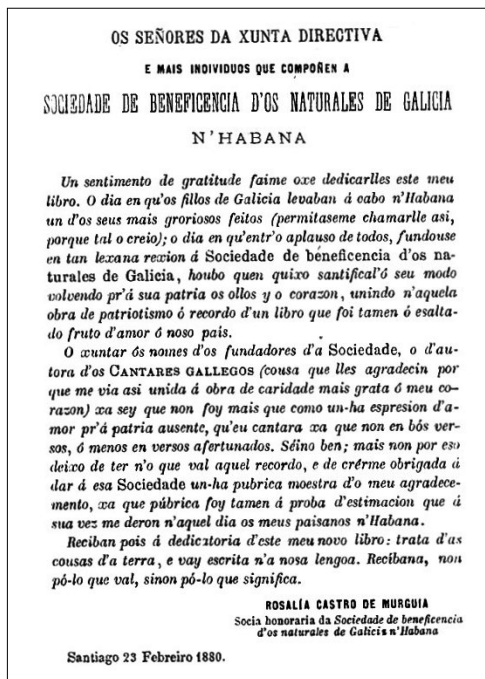

Fig. 2

Dedicatoria de *Follas novas* datada o día do nacemento da autora.

Rosalía establece con este acto un elemento máis de vinculación entre a súa obra, as súas vidas, e a loita que desenvolveron ambos pola dignificación e o coñecemento do pobo galego e da súa lingua. É evidente que escolle as datas do nacemento dos dous como unha marca textual que une os dous poemarios, ampliando e pechando ao mesmo tempo aquel círculo estrutural que establecera a “menña gaiteira” nos *Cantares gallegos*.

BIBLIOGRAFÍA CITADA:

- [1] Abelleira Méndez, Sagrario. Seixas Seoane, Miguel Anxo. *Rosalía e Murguía: datos, datas e documentos (1851-1858)*. Xunta de Galicia. Santiago de Compostela. 2021.
- [2] Álvarez Ruiz de Ojeda, Victoria. “Un importante documento para a biografía de Rosalía de Castro”. *Grial* 1997; 136: 479-501.
- [3] Murguía, Manuel. *Diccionario de escritores gallegos*. J. Compañel. Vigo. 1862: 148-49.
- [4] García Martí, Victoriano. *Rosalía de Castro, Obras completas*. Aguilar. Madrid. 1944
- [5] Castro de Murguía, Rosalía de. *Follas novas*. La Propaganda Literaria. La Habana. 1880.
- [6] Castro, Rosalía de. *Poesías: Cantares gallegos, Follas novas, En las orillas del Sar*. 3ª edición, ao cuidado de Ricardo Carballo Calero e Lydia Fontoira Suris. Patronato Rosalía de Castro. Vigo, 1982.

Publicamos este sexto número de *Follas Novas*
grazas ao patrocinio do Concello de Boiro

CONCELLO
DE
BOIRO

CASA DE ROSALÍA

CINCUENTA ANIVERSARIO 50

A Matanza
15917 Padrón
+34 981 811 204

www.rosalia.gal

FUNDACIÓN
ROSALÍA DE CASTRO